

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Святослав Пилипчук

«Той, що в бурю йшов»:

Іван Франко на шляху поступу

Збірник статей

Львів
2024

УДК 821.161.2.09"18/19"І.Франко

П 32

Рецензенти:

д-р філол. наук, проф. *Роман Голод*
(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника);
д-р філол. наук, акад. *Микола Жулинський*
(Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України);
д-р філол. наук, проф. *Алла Швець*
(Інститут Івана Франка НАН України)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 71/9 від 25.09.2024 р.)*

П 32

Пилипчук Святослав

«Той, що в бурю йшов»: Іван Франко на шляху поступу : збірник статей / Святослав Пилипчук. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. – 392 с.

ISBN 978-617-10-0883-0

До книги увійшли студії, в яких висвітлено актуальні питання сучасного франкознавства. У п'яти розділах («Теорія та методологія», «Світогляд Івана Франка», «Інтерпретація Франкових творів», «Контакти. Рецепції. Паралелі», «Штрихи до біографії Івана Франка») запропоновано комплексний аналіз багатогранної літературно-наукової спадщини Івана Франка, представлено духовно-інтелектуальну атмосферу, в якій формувалася творча постава майстра слова, відзначено суттєвий вплив ученого на поступ справи українського національного відродження.

УДК 821.161.2.09"18/19"І.Франко

ISBN 978-617-10-0883-0

© Пилипчук Святослав, 2024
© ЛНУ ім. Івана Франка, 2024

ЗМІСТ

Ярослав Гарасим. Вступне слово 5

Розділ I

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

«Се такий рід творчості, що в наших часах запановує майже неподільно в літературі»: історія та теорія роману у літературознавчих студіях Івана Франка.....	10
Дещо про казку народну: казкознавчі спостереження Івана Франка	28
Методологічні основи фольклористичної студії Івана Франка «Пісня про правду і неправду».....	48

Розділ II

СВІТОГЛЯД ІВАНА ФРАНКА

Українська література у контексті європейської культури: досвід Івана Франка.....	66
Франкові оскарження «темного царства»: lux in tenebris.....	80
Завжди актуальний Іван Франко.....	92
Іван Франко і молодь: уроки націєтворення.....	101
Франків одвертий лист у вічність.....	113

Розділ III

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФРАНКОВИХ ТВОРІВ

«Як ся діяло із первовіку»: Іван Франко під знаком «Коляди».....	124
Роман Івана Франка «Петрії і Добощуки»: «вершини» та «низини» людського духу.....	136
Літературно-фольклорні джерела «Притчі про приязнь» Івана Франка.....	151

Розділ IV
КОНТАКТИ. РЕЦЕПЦІЇ. ПАРАЛЕЛІ

«Іоан Предтеча слов'янської археології і фольклористики»: Зоріан Доленга-Ходаковський в оцінці Івана Франка.....	174
«Сік українських пісень народних», «перетворений в кипучу кров поета»: Франкове прочитання Шевченкового «Перебенді».....	184
«Один з найзаслуженіших діячів на полі українознавства»: Осип Бодяньський в оцінці Івана Франка.....	199
«Незвичайно енергійний та симпатичний чоловік...»: Митрофан Дикарів у рецепції Івана Франка.....	221
«Велетні духу...»: «перехресні стежки» Івана Франка та Володимира Антоновича.....	231
Іван Франко та Еміль Золя: паралелі творчого досвіду.....	260
«...На тернистому полі укорінення у нашій літературі позитивних поглядів і наукового думання...»: до історії взаємин Івана Франка та Федора Вовка.....	274
«Тривкими знаками вписали свої імена в історії української науки і письменства»: паралелі досвіду Івана Франка та Володимира Науменка.....	310
«Хотів зробити з мене письменницею»: роль Івана Франка у розвитку творчого потенціалу Михайлини Рошкевич.....	333
«Не щадячи ні трудів, ані поту...»: франкознавчі студії Романа Кирчіва.....	349

Розділ V
ШТРИХИ ДО БІОГРАФІЇ ІВАНА ФРАНКА

Іван Франко і Львівський Університет.....	364
Іван Франко у візії сина: маловідомий спогад Тараса Франка.....	370

ВСТУПНЕ СЛОВО

Франкознавчий «Ізборник» Святослава Пилипчука

Двадцять три осібні статті, не однаково довгі, «входить у склад сеї гарної книжки». Саме так, мінімально перефразовуючи прості і безпатосні рядки зі студії Івана Франка про фольклористичні праці чеського філолога Ченька Зібрта, варто розпочати передмову до збірки вже публікованих у різні роки наукових текстів багатолітнього директора Інституту франкознавства Львівського національного університету імені Івана Франка, талановитого учня професора Івана Денисюка й послідовного адепта Вознякової академічної школи, ще молодого й енергійного, але вже авторитетного й поважного вченого Святослава Пилипчука. У проблемно-тематичних п'ятьох розділах, які почасти номінативно суголосні з рубриками періодичних франкознавчих збірників, видання яких започаткував Михайло Возняк, а на зламі ХХ–ХХІ століть невтомно здійснював один із його останніх аспірантів, представлено результати різноформатних пошукових розвідок чи аналітичних роздумів стосовно велегранної наукової, громадсько-політичної, публіцистичної і художньої спадщини Каменяря.

Перед нами понад два десятки глибоких студій складної життєвої долі і духовного простору нашого універсального генія, виконаних за допомогою по-сучасному відточеного дослідницького інструментарію. П'ять згаданих розділів – це немов п'ять материків Франкового неосяжного всесвіту («Теорія та методологія», «Світогляд Івана Франка», «Інтерпретація Франкових творів», «Контакти. Рецепції. Паралелі», «Штрихи до біографії Івана Франка»), які різновіддалені від дослідника й неоднаково вивчені попередниками, а відтак шлях до їхнього належного обстеження потребує ефективного поєднання фундаментальних знань і досвіду класичної філологічної

навігації зі застосуванням новітнього потенцілу нешаблонних пошукових ресурсів. Відваги зануритися у цю «гущавину питань» авторові додали прихильно сприйняті академічним середовищем його ґрунтовні дисертаційні монографії «Галицько-руські приповідки»: пареміологічно-пареміографічна концепція Івана Франка» (2008) та «Фольклористична концептосфера Івана Франка» (2014), що за висловом Миколи Легкого, є «особливо вагомими для поступу франкознавчої фольклористики». Однак після їхнього виходу, а радше з абсолютно заслуженим здобуттям посади керівника Інституту франкознавства Святославі Пилипчукові стало дещо затісно у межах виключно фольклористичного дискурсу і він суттєво розширив власні франкознавчі горизонти.

Поштовхом до написання статей, що входять до збірника, як правило, було прагнення вченого заповнити ті прогалини у сучасному франкознавстві, які виникали або з огляду на ідеологічне викривлення його інтелектуально-творчого доробку радянським літературознавством, або в результаті потреби глибшого прочитання вже аналізованих творів, або через оприявлення не відомих досі, але вкрай важливих джерел. В окремих випадках перед Святославом Пилипчуком поставало завдання актуалізувати гостре полемічне Франкове слово, адресоване різним поколінням української нації, і висвітлити прогностичні сенси його публіцистичних та історіософських послань. Провідною методологічною стратегією дослідника у кожному випадку є невтомний пошук того «зв'язуючого огнива», якого не вистачало попереднім генераціям франкознавців (а інколи і нашим сучасникам), аби логічно поєднати комплекс досліджуваної проблематики з неспростовним документальним аргументарієм. Вражає діапазон гуманітаристичної ерудиції автора, його всеохопне знання періоду кінця ХІХ – початку ХХ століть в історико-культурному розрізі та досконала обізнаність із тими знаковими постатями доби, що входили в духовну орбіту Івана Франка. Він абсолютно вільно й невимушено оперує як максимально доступним фактажем ідеологічно обкраяного п'ятдесяти томника з пізніше доповненими томами, так і раритетними майже фантомними поодинокими публікаціями у тодішній пресі чи запилюженими архівними матеріалами. В окремих випадках за по-

середництвом інформаційно-технічних ресурсів всесвітньої мережі вдається до цілком обґрунтованого залучення досягнень інших, часом навіть далеких від гуманітаристики наукових галузей.

Не буде жодним перебільшенням, якщо зазначу, що на нинішньому етапі розвитку франкознавчої науки вкрай важко досягти абсолютної новизни дослідницьких висновків чи тим паче здійснити відкриття. Бібліографічний реєстр студій Франкового універсуму розрісся до кількох десятків тисяч найменувань, почали з'являтися томи Франківської енциклопедії, а біографічний корпус Романа Горака і Ярослава Гнатива при всіх його неточностях і недохопах розпростерся на об'ємних десять томів, а ще більше книг. Щороку з'являються перспективні розвідки працівників Інституту Івана Франка та університетських франкознавців, експериментальна, здебільшого навколо франкознавчої продукція Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка, краєзнавчі знахідки ентузіастів державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі». У цьому нестримному потоці різногатункової лектури Пилипчуківі розмисли та досліди є власне такими, які формують траєкторію магістральної течії актуальної франкіяни і визначають її напрям. Він не боїться підважити, здавалося б, вже хрестоматійні істини, засумніватися в об'єктивності усталених думок і позицій, просіяти кризь свіже критичне сито найякісніше борошно зі щедрих попередніх врожаїв. У підсумку його власні висновки та узагальнення є безсумнівно інновативними, а несподівано застосовані аргументи проливають більше світла на спершу невиразні контури аналізованого явища. Свіжістю обсерваційного погляду позначені інтерпретаційні зауваги Святослава Пилипчука стосовно еволюції національно значущого для української ідентичності образу господаря від адресатної прецедентності у ранній поезії «Коляда» до його розгортання в рельєфну історіософську іпостась «хазяїна домовитого» з неперевершеного «Мойсея». Зі скрупульозністю філолога-антиквара дослідник зібрав широку колекцію джерел та суттєво доповнив генезу сюжетної канви «Притчі про приятель», а приховані професійні лайфгаки Франка-рибалки зі спогадів сина Тараса розсекретив з'ясуванням опіумної таємниці «чорних горішків».

Заслуговує на увагу також особлива еластичність характерного пошукового ідіостилу Святослава Пилипчука, внаслідок якої тональність викладу і дослідницьких наративів цілком співвіднесена із методологічними завданнями, що стоять перед ученим. Як справжній філолог-віртуоз, він легко змінює густу, насичену порівняльно-цитатним інтертекстом та обтяжену фактологічним багажем стилістику розділу «Теорія і методологія» на метафорично яскраву, риторично промовисту мовну філігранність у рубриці «Світогляд Івана Франка», а глибоку психологічну проникливість у лабіринти свідомости при інтерпретації тексту на душевне тепло та шляхетну делікатність для опису специфіки контактних зв'язків чи родинної Франкової атмосфери через нововідкриті біографічні причинки і маловідомі спогади. Віддаючи належне такому нетрафаретному й індивідуально неповторному способу наукового вислову, зауважу, що, мабуть, на його формування мали посутній вплив особистий приклад і вчительські настанови професора Івана Денисюка, який терпіти не міг «залізобетонного» стилю у літературознавчих розвідках. Саме за стилістичними законами Денисюкової франкяни оформлено зокрема таку оцінку Франкового драматичного доробку зі статті про Романа Кирчіва: «У мікрокосмі Франкової драматургії “Украдене щастя” виконує функцію світила першої величини, однак не менш вагомим для повного осягнення духовної робітні майстра слова є обсервація усіх, навіть найвіддаленіших, “небесних тіл” тієї творчої галактики».

«Здеморалізовані модерною літературою і поезією, що переважно б'є на нерви і дратує полові чуття, ми відвикли від тої концентрації духа, якої вимагає читання поважних і глибоких, продуманих і перетравлених високими душами творів чи то наукових, чи белетристичних». Так писав Іван Франко про одну з найдавніших наших писемних пам'яток «Ізборник Святослава 1076 р.». Пропонований інтелектуально підготованому читачеві франкознавчий «Ізборник» Святослава Пилипчука «“Той, що в бурю йшов”: Іван Франко на шляху поступу» є воістину поважним, глибоким, продуманим і перетравленим високою душею автора науковим корпусом, що вимагає від нас максимальної «концентрації духа».

Ярослав Гарасим

Наукове видання

ПИЛИПЧУК Святослав Михайлович

«Той, що в бурю йшов»:

Іван Франко на шляху поступу

Збірник статей

Редактор *Уляна Крук*
Комп'ютерне верстання *Світлани Сенник*
Обкладинка *Василя Рогана*

Формат 60×84/₁₆, Ум. друк. арк. 22,8. Тираж 300 прим.

Видавець та виготовлювач:
Львівський національний університет імені Івана Франка.
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи.
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007